

PROFESORUL D. M. PIPPIDI LA 80 DE ANI

Este un prilej plăcut pentru cercetătorii Institutului de Arheologie din București și pentru toți colaboratorii revistei „Studii și cercetări de istorie veche și arheologie” să omagieze pe profesorul D. M. Pippidi la împlinirea vârstei de 80 de ani. Cu sentimentul de mândrie de a-i fi fost studenți, iar apoi colaboratori la institut, îi dorim ani mulți, convinși că ne va oferi în continuare bucuria unor noi contribuții ale investigației științifice și gândirii sale istorice.

D. M. Pippidi s-a născut la 17/30 decembrie 1905 la Craiova. Aici și-a făcut studiile liceale; din acești ani datează atracția sa nedeșteptată pentru studiul anticității clasice. Îmi amintesc cum în urmă cu mai bine de 20 de ani, fostul nostru profesor Gheorghe Ștefan ne povestea cu admirație cum îl cunoscuse pe liceanul de altădată într-o bibliotecă din Craiova citind în original poemele homerice.

Începînd din 1923, a urmat cursurile Facultății de litere a Universității din București, studiînd filologia clasică și istoria antică cu Vasile Pârvan, Dimitrie Evolveanu și alții. Paralel a urmat și cursurile facultății de drept; aceasta i-a permis cunoașterea aprofundată a structurilor și instituțiilor anticității greco-romane, aducîndu-i totodată o familiarizare cu realitățile zilnice și un simț nebănuit al problemelor cotidiene cu care avea să se confrunte peste decenii, cînd va fi chemat la conducerea Institutului de arheologie din București.

Licențiat în litere în februarie 1927 și în drept în februarie 1928, D. M. Pippidi a fost trimis la Paris în anii 1929–1931, urmînd cursurile de la *École Pratique des Hautes Etudes*⁵ (secția de științe istorice și filologice). În preajma unor mari învățați, precum Jérôme Carcopino și Jules Marouzeau, în mediul propice pentru studiu al marilor biblioteci din capitala Franței — dar înfruntînd dificultăți materiale, biruite de elanul tinereții și cu sprijinul modest dar constant al iluștrilor săi dascăli —, formația sa de cercetător al anticității clasice a prins contururi definitive, anunțînd pe savantul pe care sfîrșitul deceniului al treilea avea să-l consacrez. Anii 1931–1933 îi petrece în Italia, la Școala Română din Roma; aici își desăvîrșește lucrarea de mai mare amploare, prezentată ca teză de doctorat la Universitatea din București și publicată cîțiva ani mai tîrziu: *Tacite et Tibère. Une contribution à l'étude du portrait dans l'historiographie latine* (ED, 8, 1938, p. 233–299). Consecrarea definitivă în comunitatea savanților i-au adus-o *Recherches sur le culte impérial*, Paris-București, 1939, atrăgînd elogiile celor mai mari învățați ai timpului, precum Jérôme Carcopino și Nicolae Iorga.

La întoarcerea în țară, este numit asistent la catedra de limbă greacă a Universității din Iași (1933–1937), de unde trece conferențiar, apoi profesor la Facultatea de litere din București. În 1948 este numit profesor titular la catedra de istorie greacă și romană a Facultății de istorie din București, pe care o va ilustra peste un sfert de secol. La cursurile și seminariile

sale de filologie clasică și istorie veche și-au făcut pregătirea și s-au inițiat în tainele cercetării științifice numeroși absolvenți ai facultăților de filologie clasică și istorie, nu puțin dintre ei cercetători de mulți ani cu bun renume.

Opera științifică a prof. D. M. Pippidi se caracterizează prin amploare, diversitate și profunzime. Cunoșcător înegalat al surselor antice, a fost totodată dotat cu o înțelegere profundă a fenomenului istoric. Nu întimplător, deci, vom insista asupra activității sale de istoric, în legătură directă cu profilul acestei reviste și al instituției științifice care îl omagiază.

Lucrările profesorului Pippidi privesc antichitatea greco-romană: preocupările sale merg de la eseurile asupra poemelor homerice până la studiile și notele privind slirșitul antichității. Evitînd a se împrăștiia într-o perioadă atât de lungă — tratînd, tocmai de aceea, teme de substanță sau de adîncă analiză (precum istoriografia antică, istoria religiilor, prosopografia etc.) —, D. M. Pippidi a căutat permanent a depăși cadrul limitat în care o tendință — până la un punct obiectivă în cercetarea științifică din zilele noastre — îi îndeamnă pe cercetători să se limiteze la o problemă sau alta. L-a ajutat în această privință formația sa de profesor, dar mai cu seamă temeinica pregătire filologică și istorică, mintea adîncă și spiritul critic înăscut. Dar a mai fost și curiozitatea de a investiga domenii diferite, care l-au dus spre aspecte nebănuite ale istoriei naționale și universale: așa se face, între altele, că s-a dedicat cu pasiune editării unor opere ale unor mari cărturari ai noștri, precum *Descriptio Moldaviae* a lui D. Cantemir sau *Istoriologia umană* a lui N. Iorga.

Spunem că opera lui D. M. Pippidi este vastă. Sint de amintit mai întii lucrările din primele două decenii ale afirmării sale științifice (din care am mai amintit, în afară de cele deja citate: *Autour de Tibère*, București, 1944, reimpr. Roma, 1965; *Formarea ideilor literare în antichitate. Schiță istorică*, București, 1944; editarea *Poeticei* lui Aristotel, 2 ediții, București, 1940 și 1965), care l-au și consacrat. Urmează a doua perioadă din creația învățatului, nu în mică măsură determinată de activitatea sa de profesor de istorie antică la Facultatea de istorie din București, începînd din 1948. Din acest moment datează aplicarea sa tot mai sferuitoare asupra unei alte categorii de izvoare antice: cele epigrafice. Acest domeniu, dealtfel, nu-i era străin: încă de la primele sale studii, D. M. Pippidi s-a remarcat în acest domeniu (vezi, astfel, *Note sur une épigraphie funéraire grecque métrique, de Capri*, Revista clasică, 4—5, 1932—1933, p. 51—72; *În jurul stelei lui Aesclepiades din Tomis*, Revista clasică, 6—7, 1934—1935, p. 168—180). Studiul acestor izvoare se leagă îndeosebi de prezența sa pe marele șantier arheologic de la Histria, unde a luat parte sau a condus cercetările din zona sacră, apoi ca șef al șantierului. Din această perioadă datează publicarea unui mare număr de studii, strînsse ulterior în volumele *Contribuții la istoria veche a României* (București, 1958; ediția a II-a, 1968), *Epigraphische Beiträge zur Geschichte Istrias in hellenistischer und römischer Zeit* (Berlin, 1952); *Studii de istorie a religiilor antice. Texte și interpretări* (București, 1969), *Seythica Minora. Recherches sur les colonies grecques du littoral roumain de la Mer Noire* (București-Amsterdam, 1975). La acestea se mai pot adăuga contribuțiile la tratatul de *Istoria României*, I, București-1960, precum și partea a II-a a vol. I al sintezei *Din istoria Dobrogei: Geli și greci la Dunărea de jos din cele mai vechi timpuri la cucerirea romană* (București, 1965) (vezi și *I Greci nel Basso Danubio*, Milano, 1971). Dar cea mai de seamă realizare a sa în domeniul epigrafiei greco-romane este desigur publicarea vol. I din seria *Inscripțiile din Seythia Minor*, București, 1984, cuprinzînd inscripțiile de la Histria și din teritoriul său. Din textele săpate în piatră de dalta lăpădușului antic, pana învățatului a dat la lumină, pe lângă altele date noi pentru istoria și cultura umanității, informații de o neprețuită valoare pentru epoca noastră veche. Multe din inscripțiile editate sau reeditate de D. M. Pippidi aduc știri unice, fără de care destule pagini din istoria noastră veche ar rămîne necrise. Să amintim decretul (descoperit în 1959) în cinstea solilor trimiși la Zalmodegikos, căpetenie getică din Dobrogea (sec. III î.e.n.). Și mai important este decretul sfatului și adunării histricienilor în cinstea lui Agathocles, fiul lui Antiphilos, în care ni se relatează misiunea acestuia pe lângă regele get Rhemaxos, probabil stăpînitor în stînga Dunării, numit în inscripție drept protector al cetăților grecești: acest rege, ca și fiul său Phradmon rămîn alfel necunoscuți și este greu de spus ce am ști fără această inscripție despre formațiunile politice getice de după Dromichaite. De asemenea, decretul în cinstea lui Aristagoras, fiul lui Apatourios (mijlocul sec. I î.e.n.: două fragmente, descoperite de Gr. Tocilescu și V. Pârvan), rețut și interpretat cu aproape trei decenii în urmă de D. M. Pippidi, este un document de mare valoare istorică, ilustrînd, alături de decretul dionysopolitanilor în cinstea lui Acornion, relațiile dintre Burebista și cetățile pontice: ele se adaugă paginilor scrise de geograful Strabo și completează istoria geto-dacilor în vremea celui mai mare rege al lor.

De acești ani se leagă și prezența sa la Muzeul Național de Antichități, în colectivul cărui i s-a încredințat editarea culegerilor de texte antice și inscripții, apoi la Institutul de Arheologie după crearea acestuia în 1956. Aici s-a preocupat de organizarea sectorului de epigrafie al institutului, prin crearea unei biblioteci de specialitate și înscrierea în planul de cercetare al colectivului său a editării corpus-ului de inscripții grecești și latine din țara noastră. Acest vechi deziderat al istoriografiei noastre a prins contur în 1975, cînd culegerea națională a debutat sub titlul *Inscripțiile antice din Dacia și Seythia Minor*, sub îngrijirea prof. D. M. Pippidi

și I. I. Rusu (până în prezent au apărut 8 volume). În acest domeniu, colectivul Institutului de Arheologie din București s-a ilustrat prin publicarea a 4 volume, alte 5 fiind în pregătire. Sub îndrumarea prof. D. M. Pippidi s-a pregătit cel de-al VII-lea Congres internațional de epigrafie (Constanța, 1977), cu care prilej s-a publicat sub îngrijirea sa și a lui Emilian Popescu culegerea de studii *Epigraphica*, oferită participanților la congres.

În anul 1971, prof. D. M. Pippidi a acceptat sarcina de director al Institutului de Arheologie din București. Onoare, dar și grea misiune — pentru care îl făceau apt experiența vieții, prestigiul său de om de știință și conștiințiozitatea în îndeplinirea îndatoririlor, corectitudinea sa unanim recunoscută. Anii direcției sale au fost ani rodnici în viața științifică a institutului — pe măsura acumulărilor din anii precedenți și a maturizării științifice depline a colectivului de cercetare : de acești ani se leagă publicarea unui mare număr de monografii în *Biblioteca de arheologie* și punerea pe baze noi a colecției *Histria* ajunsă până acum la al VI-lea volum. Colectivului institutului i-a revenit în acești ani sarcina organizării, sub președinția sa, a congreselor frontierei romane (1972) și de epigrafie (1977), ale căror acte și-a luat sarcina să le publice cu concursul neprecupețit al Editurii Academiei. Tot sub îngrijirea sa s-au publicat (1976) lucrările celui de-al VI-lea Congres internațional de studii clasice (Madrid, 1974), cu care ocazie D. M. Pippidi a fost ales președinte al Federației internaționale de studii clasice. Se mai pot aminti *Dicționar de istorie veche a României (paleolitic — sec. X)*, publicat de un colectiv de autori sub conducerea sa, precum și noua ediție a tratatului de *Istoria României*, vol. I (încă inedit) avându-l ca redactor responsabil. Înnumărarea activității sale de conducere științifică din acești ani se poate completa cu sarcina de redactor șef al revistei *Dacia*.

Activitatea de la Institut i-a absorbit în întregime preocupările, îndeosebi din 1974, la pensionarea sa de la facultate. A continuat să îndrume, ca profesor consultant, activitatea a o serie de doctoranzi la Facultatea de istorie și Institutul de Arheologie. De asemenea, a mai găsit timpul necesar pentru studiile sale de istorie antică și epigrafie, dând la lumină volumele : *Variații pe teme clasice*, București, 1981, *corpus-ul de inscripții de la Histria* (1984), iar de curând *Parerga. Écrits de philologie, d'épigraphie et d'histoire ancienne*, 1984.

Prof. D. M. Pippidi și-a creat un loc de frunte în știința istorică din țara noastră. Meritele sale ca profesor și om de știință i-au fost recunoscute la timp în țară și peste hotare : membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România (1963) și membru al Academiei de Științe Sociale și Politice a R. S. România (1970), doctor *honoris causa* al Universității din Lyon (1965), profesor-invitat al Universității din Geneva (1968-1969), membru de onoare al Societății „For the Promotion of Roman Studies” (1973), membru corespondent al Academiei Britanice (1973), președinte al Federației internaționale de studii clasice (1974—1979), membru al Institutului arheologic german (1974) și al celui austriac (1975), membru asociat străin al Institutului Franței (Académie des Inscriptions et Belles Lettres) (1975).

Nu trebuie uitată însă, acum, calitățile umane ale învățatului. Profesorul exigent pe care eu toții l-am cunoscut la seminariile de istorie antică și epigrafie de la facultate (și totuși atât de înțelegător cu cei pe care pasiunea ne-a îndemnat a opta pentru specializarea în istorie antică și arheologie : indicațiile bibliografice erau adesea completate cu un extras sau o carte, care se aflau numai în biblioteca sa !) s-a arătat totdeauna atent și apropiat de colaboratorii de la institut sau de fostii studenți care veneau să-i prezinte timidele lor încercări științifice.

Prin activitatea sa didactică de aproape o jumătate de secol și prin opera sa de o întindere și profunzime excepționale, D. M. Pippidi poate fi considerat unul dintre cei mai iluștri reprezentanți ai științei istorice românești a secolului nostru.

Constantin C. Pețolescu